

Informacje i recenzje

**Recenzja książki: Stefan Łaszyn (2018), Liceum Pedagogiczne nr 2
w Bartoszycach – klasy ukraińskie,
Bartoszyce–Olsztyn–Nowy York–Iwano-Frankowsk:
Wydawnictwo „Tyrsa”, ss. 832**

MALGORZATA SUŚWILŁO

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1321-4385>

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

W roku 1947 w wyniku polityczno-wojskowej akcji przesiedleńczej „Wisła”, przeprowadzonej przez ówczesne władze Polski Ludowej na 140 tysięcy ludności zamieszkującej tereny południowo-wschodniej Polski, znaczna część ludności ukraińskiej została osiedlona na terenie Warmii i Mazur (55 tysięcy). Na tej lakonicznej informacji historycznej poprzestaną, gdyż chcę zachęcić Czytelnika do podjęcia wysiłku i przeczytania książki, a właściwie dzieła stworzonego przez człowieka, który z grupą współpracowników przez kilka lat analizował materiały źródłowe i przeprowadzał rozmowy z wieloma żyjącymi jeszcze świadkami tamtych wydarzeń, związanymi z edukacją bądź to w roli ucznia, bądź też w roli nauczyciela Liceum Pedagogicznego w klasach z ukraińskim językiem nauczania.

Książka licząca 832 strony w formacie A4 imponuje nie tylko wielkością, ale przede wszystkim zawartością. Składa się z dwunastu rozdziałów, aneksu i płyty.

Stefan Łaszyn prezentację Liceum Pedagogicznego nr 2 osadza w szerokim kontekście społeczno-politycznym ówczesnej Polski. Jest to niezwykle ważne dla zrozumienia istoty i potrzeby kształcenia nauczycieli w ówczesnych realiach. Warto zwrócić uwagę, że choć na okładce książki nie podano informacji, że jest to praca pod redakcją, to zachowana jest rzetelność naukowa i każdy rozdział zawiera informacje o autorze.

Rozdział I pt. *Ukraińcy i ich szkolnictwo w PRL* – przybliży Czytelnikowi politykę narodowościową PRL wobec ludności ukraińskiej (autor podrozdziału: Roman Drozd), politykę oświatową wobec mniejszości narodowych w powojennej Polsce ze szczególnym uwzględnieniem stanu i wyzwań związanych z nauczaniem języka ukraińskiego (autor podrozdziału: Ewa Pogorzała). Znajdziemy tu także szczegółowe

dane liczbowe o nauczaniu języka ukraińskiego w Polsce w latach 1952–1989 w poszczególnych miejscowościach, a także informacje o organizacji nauczania języka ukraińskiego i formach jego nauki (autor podrozdziału: Marek Syrnyk).

Rozdział II pt. *Założenia kształcenia i programy nauczania* rozpoczyna się podrozdziałem Anity Młynarczyk-Tomczyk pt. *Wybrane aspekty pracy dydaktyczno-wychowawczej*. Autorka przybliży tu problematykę organizacji kształcenia nauczycieli w okresie powojennym, które było realizowane najpierw w czteroletnich (1947–1957), a potem pięcioletnich liceach pedagogicznych (ostatni nabór w 1965 r.). Z następnego podrozdziału tego samego autorstwa pt. *Edukacja w zakresie przedmiotów pedagogicznych i praktyka pedagogiczna* dowiadujemy się, że koncepcja programu liceów czteroletnich oparta była głównie na dorobku radzieckiej pedagogiki, psychologii i założeniach ideologii marksistowskiej, dopiero od 1957 r. skorzystano z propozycji realizacji przedmiotów pedagogicznych w liceach pedagogicznych opracowanej przez Bogdana Suchodolskiego. Dużą rolę w kształceniu nauczycieli przypisywano praktyce pedagogicznej, która odbywała się w szkołach ćwiczeń. W rozdziale tym znajdziemy też informacje o programie nauczania języka i literatury ukraińskiej w Liceum Pedagogicznym nr 2 w Bartoszycach opracowane przez Stefana Benia.

Rozdział kolejny, III, pt. *Geneza i działalność liceum* – autorstwa Łaszyna – zawiera ważne dane dotyczące powstania placówki, kontrowersji wokół jej nazwy oraz kierownictwa w poszczególnych latach. Warto tu nadmienić, że pomysłodawca projektu powstania teje książki i główny jej autor sam był najpierw uczniem, potem nauczycielem i przez krótki czas dyrektorem opisywanej tu szkoły pedagogicznej. W rozdziale znajdziemy informacje o warunkach materialnych szkoły, w tym o pracowniach przedmiotowych i środkach dydaktycznych. Ostatni fragment trzeciego rozdziału zajmuje opis praktyki pedagogicznej i warunków do jej realizacji. Jak podaje autor, praktyki realizowane były na terenie szkół bartoszyckich oraz w Wirwiltach, gdzie licealiści – przyszli pedagodzy – mogli obserwować pracę w klasach łączonych.

Rozdział IV pt. *Działalność wychowawcza szkoły* – także autorstwa Łaszyna – poświęcony jest prezentacji problematyki związanej z funkcjonowaniem i organizacją placówki w zakresie: uroczystości szkolnych, imprez okolicznościowych i artystycznych, samorządowi, samoobsłudze i pracom społecznie użytecznym, organizacjom młodzieżowym i uczniowskim, kółkom zainteresowań, wycieczkom, obozom wędrownym i biwakom, wychowaniu fizycznemu i działalności sportowej, ideologizacji pracy wychowawczej, a także kształtowaniu światopoglądu, w tym ateizacji i katechizacji. Jak wszystkie szkoły w tym okresie, także Liceum Pedagogiczne z klasami ukraińskim poddane było indoktrynacji ideologicznej. Różnica była jednak taka, że uczniowie tej szkoły mieli utrudnioną katechizację, głównie z powodu braku świątyni grekokatolickiej. Jednakże, jak zauważa autor, mimo silnej laicyzacji i ateizacji, zamierzenia władz partyjno-administracyjnych nie przyniosły oczekiwanych rezultatów.

Rozdział V pt. *Warunki funkcjonowania klas ukraińskich* składający się z ośmiu podrozdziałów w całości opracowany przez Łaszyna, zawiera opis powołania liceum i jego zabezpieczenia kadrowego, egzaminów wstępnych, wymagań szkolnych, odsie-

wu i sprawności kształcenia, życia licealistów ukraińskojęzycznych, problemów współżycia w zespole nauczycielskim (między nauczycielami polsko- i ukraińskojęzycznymi), opisane są też relacje między młodzieżą polską i ukraińską, postrzeganie i relacje licealistów ze środowiskiem mieszkańców Bartoszyca oraz batalia środowiska pedagogów ukraińskich o powołanie ukraińskiej szkoły średniej w powiecie bartoszyckim po decyzji Ministerstwa Oświaty o zamknięciu naboru do liceów pedagogicznych.

Lidia Łojko, autorka VI rozdziału pt. *Działalność artystyczna uczniów klas ukraińskich*, korzystając z opracowań źródłowych i relacji absolwentów liceum opisuje problematykę związaną z krzewieniem kultury ukraińskiej przez zespoły artystyczne, głównie chór i teatr. Jak zauważa autorka, głównymi formami rozrywki młodzieży z lat 60.–70. ubiegłego wieku było wspólne śpiewanie, muzykowanie i taniec. Opisanie są tu blaski i cienie (cenzura) funkcjonowania zespołów ukraińskich w środowisku, jednak sukcesy zespołu „Mrija” zapisane w kronice zespołu są dowodem muzykalności młodzieży z jednej strony, z drugiej zaś, ukazują jego rolę w podtrzymywaniu i rozwijaniu kultury ukraińskiej.

Najbardziej obszerną część książki stanowią rozdziały związane z biografiami wzbogaconymi o wspomnienia: w rozdziale VII – kadry pedagogicznej Liceum Pedagogicznego nr 2, w rozdziale VIII – absolwentów. W pierwszym podrozdziale Czytelnik znajdzie życiorysy dyrektorów i ich zastępców, w kolejnym etatowych nauczycieli, następnie nauczycieli zatrudnionych na tzw. godzinach, dalej nauczycieli okresu przejściowego od Liceum Wychowawczyń Przedszkoli do Liceum Pedagogicznego nr 2 oraz pracowników Kuratorium Oświaty w Olsztynie. Biografie absolwentów przedstawione są chronologicznie od pierwszych z 1961 r. do ostatnich z 1970 r. (osoby, do których udało się dotrzeć, i które wyraziły na to zgodę).

Wspomnienia kadry pedagogicznej, absolwentów, przyjaciół i sympatyków szkoły opisane są w rozdziale IX, który swą zawartością może poruszyć niejedno serce. Podobnie ciekawe są wywiady – rozdział X i opisy spotkań po latach – rozdział XI, gdzie znajdziemy zarówno informacje o nich, jak i wspomnienia własnych przeżyć poszczególnych „sprawozdawców”. Niezwykle ciekawa, a jednocześnie wzruszająca jest zawartość ostatniego, XII rozdziału pt. *Ku pamięci tych, co odeszli*, gdzie w bardzo osobisty sposób żyjący absolwenci wspominają tych, którzy byli im bliscy, a już nie żyją.

Aneks rozpoczyna się listą absolwentów Liceum Pedagogicznego nr 2 z poszczególnych roczników, następnie przedstawiona jest lista nauczycieli wraz z pełnionymi przez nich funkcjami i nauczanymi przedmiotami, w dalszej części znajdują się fotografie dyrektorów, zastępców, nauczycieli etatowych i zatrudnionych na godzinach oraz nauczycieli okresu przejściowego od LWP do LP nr 2, pracowników Kuratorium Oświaty w Olsztynie z tego okresu, pracowników obsługi szkoły, a następnie fotografie absolwentów z poszczególnych roczników. Aneks zawiera także kopię przykładowego świadectwa maturalnego wydanego w dwóch językach: polskim i ukraińskim. Znajdują się tu także teksty „utworów bliskich sercom licealistów” autorów ukraińskich w tłumaczeniu na język polski.

Rzetelności pracy nadaje fakt zamieszczenia wykazu skrótów, bibliografia i indeks nazwisk.

Kończąc skrócony opis książki, pragnę pogratulować pomysłodawcy i głównemu autorowi, którego miałam zaszczyt poznać osobiście, podjęcia się i realizacji projektu monografii jedynej wówczas szkoły przygotowującej nauczycieli dla potrzeb ludności ukraińskojęzycznej stanowiącej, już tradycyjnie, składową mozaikę etnicznej regionu Warmii i Mazur. W książce odnalazłam osoby – absolwentów bądź nauczycieli Liceum Pedagogicznego z ukraińskimi klasami nauczania, które pełniły lub nadal pełnią ważne funkcje w życiu społecznym i naukowym Olsztyna, co poświadcza zasadność funkcjonowania tego rodzaju zakładu kształcenia, z jednej strony, z drugiej zaś świadczy o wysokim jej poziomie. Wśród tych osób jest wspomniany przeze mnie profesor Stefan Łaszyn, który kierował Zakładem Dydaktyki na Wydziale Pedagogicznym w Wyższej Szkole Pedagogicznej i był moim szefem.

Zachęcam nie tylko historyków oświaty, ale wszystkich, którym bliskie jest kształcenie nauczycieli, do lektury omawianej tu książki.